

zondag

10.10.2010

15.00 Kamermuziekzaal

14.15 Inleiding door

Yves Senden

ENACCORD STRIJKKWARTET

Ist es Wahr?

CONCERTGEBOUW BRUGGE

Ondanks de jonge leeftijd van zijn leden bestaat het EnAccord Strijkkwartet al sinds 1998. Intussen legde dit dynamische ensemble, dat in Nederland is gevestigd, een indrukwekkend parcours af. Tussen 2003 en 2006 volgden Ilka van der Plas (viool), Helena Druwé (viool), Rosalinde Kluck (altviool) en Mette Seidel (cello) masterclasses bij leden van gerenommeerde kwartetten zoals het Amadeus Kwartet, het Borodin Kwartet, het Kronos Kwartet, het Quatuor Mosaiques en het Takács Kwartet. Zij werden gecoacht door het Alban Berg Kwartet aan de Hochschule für Musik in Keulen, waar zij op 1 oktober eindexamen aflegden. Het EnAccord Strijkkwartet werkt aan een zo breed mogelijk repertoire en streeft in zijn programmering naar een combinatie van traditionele kwartetliteratuur en minder bekende werken. Het kwartet heeft een drukke concertkalender in Nederland én daarbuiten. Zo trad het op in Amman, Budapest, Genève, Istanbul en New York (Carnegie Hall). Het EnAccord Strijkkwartet won verschillende prijzen, onder meer op de Trondheim International Chamber Music Competition en op het Internationaler Joseph Haydn Wettbewerb te Wenen. Recent werd bekendgemaakt dat ook de Kersjes Prijs 2010 (ter waarde van € 50.000) aan het EnAccord Strijkkwartet zal worden uitgereikt tijdens een plechtigheid in het Concertgebouw Amsterdam. Het ensemble speelt op een kwartet 19e-eeuwse Franse instrumenten, samengesteld en ter beschikking gesteld door het Nationaal Muziekinstrumenten Fonds.

EnAccord Strijkkwartet:
Ilka van der Plas, Helena Druwé: viool
Rosalinde Kluck: altviool
Mette Seidel: cello

—

Franz Schubert (1797-1828)
Quartettsatz in c, D.703 (1820)
- Allegro assai

Béla Bartók (1881-1945)
Strijkkwartet nr. 5
- Allegro
- Adagio molto
- Scherzo, Alla bulgarese
- Andante
- Finale, Allegro vivace

— pauze —

Felix Mendelssohn (1809-1847)
Strijkkwartet nr. 2 in a, opus 13 (1827)
- Adagio – Allegro Vivace
- Adagio non lento
- Intermezzo: Allegro con moto – Allegro di molto
- Presto – Adagio non lento – Recitativo – Adagio

Het strijkkwartet bij Schubert, Mendelssohn en Bartók

Als er één componist is geweest die het landschap aan het begin van de 19e eeuw ingrijpend heeft hertekend, is het wel Beethoven. Zijn invloed op de ontwikkeling van genres als de sonate, de symfonie en het strijkkwartet kunnen onmogelijk overschat worden. Dat begrepen ook sommige van zijn tijdgenoten. Zo was Mendelssohn diep onder de indruk van de strijkkwartetten die Beethoven schreef vanaf ca. 1824 (de zogenaamde 'late strijkkwartetten'). Wanneer Beethoven overlijdt op 26 maart 1827 is dat voor Mendelssohn een grote klap. In de daaropvolgende maanden schrijft hij zijn *Strijkkwartet in a, opus 13*. Daarbij neemt hij Beethovens *Strijkkwartet in a, opus 132* als voorbeeld, hij neemt zelfs de toonaard over. Mendelssohn schrijft in die periode ook het lied *Frage* (gepubliceerd in 1830), op een tekst van Johann Heinrich Voss (1751-1825), waarbij hij de openingsvraag 'Ist est wahr?' verwerkt in de beginmaten van het strijkkwartet en, meer uitgewerkt, in het laatste deel.

Mendelssohn voltooit het strijkkwartet op 27 oktober 1827; een publicatie volgt in 1830 in Leipzig. Het werk wordt tweemaal gecreëerd: eerst in privékring in Parijs op 14 februari 1832, door de toonaangevende musici Baillot (viool), Sauzay (viool), Urhan (altviool) en Norblin (cello), en twee dagen later in Berlijn. De openingsmaten van het eerste deel zijn traag, als een koraal opgevat, en bevatten zoals reeds aangegeven de 'vraag'. Na deze inleiding schakelt Mendelssohn over naar een fugatische schrijfwijze, in een drukke, expressieve beweging, waarin de invloed van Beethoven duidelijk aanwezig is. Dat geldt eveneens voor het tweede, trage deel, maar niet voor het derde deel. Dat *Intermezzo* valt vanaf de eerste noot op door zijn originaliteit en eenvoud: een sobere, direct aansprekende melodie in de eerste viool, begeleid door

pizzicato's van de andere strijkers. In het slotdeel hanteert de componist dramatische tremolo's en recitatieven in de lijn van zijn voorbeeld, om uiteindelijk tot een synthese te komen: hij citeert elementen uit de vorige delen en versterkt aldus de eenheid in de structuur. Verrassend is overigens ook het einde in verstilling, na de veelheid van extraverte gebaren. Het werk is op die manier enerzijds onmiskenbaar een hommage aan Beethoven. Anderzijds is het, door de originaliteit van het derde deel en de structuur van het vierde deel, een bewijs van maturiteit van de uiterst jonge Mendelssohn, die als achttienjarige de periode van het wonderkind achter zich begint te laten.

Ook Franz Schubert erkende de grootsheid van Beethoven, spiegelde zich eraan en trachtte zich er tegenover te positioneren. Zijn eerste strijkkwartetten vormen nog een zoektocht, maar met de zogenaamde *Quartettsatz* (december 1820) – overigens pas voor het eerst uitgevoerd in 1867 – slaagt Schubert erin duidelijk van Beethoven af te wijken. Het is opvallend hoe deze beweging niet met een duidelijk ritmisch of melodisch openingsthema start, maar met een vreemde, zelfs bevreemdende nerveuze beweging, gecombineerd met grillige uithalen. We staan hier als het ware voor een begeleidingsfiguur die op zoek lijkt te zijn naar een melodie. Deze onrust wordt soms plots onderbroken via onverwacht rustige en bijwijlen ijl klinkende wendingen, die evenwel weer even vlug kunnen verdwijnen als ze gekomen zijn. Deze ongewone aanpak dwingt de luisteraar in elk geval tot een voortdurend luisteren: de wisselvallige herkenbaarheid en de al dan niet ingeloste verwachtingen werken intrigerend. Misschien heeft het experimentele karakter Schubert ervan weerhouden dit strijkkwartet te voltooien (het tweede deel is alleszins

fragmentarisch bewaard), hoewel dit net zo goed verklaard zou kunnen worden vanuit Schuberts massale productiviteit en de vele verschillende projecten waar hij tegelijkertijd aan werkte, waardoor sommige noodgedwongen zijn blijven liggen.

Het werk van Béla Bartók heeft zowel een expressionistische als een neoclassicistische kant. Het experimentele en soms shockerende expressionistische aspect is vooral in de vroege jaren aanwezig. Nadien wordt dat expressionistische gelouterd: zijn werk evolueert naar een meer toegankelijke schrijfwijze, met vertrouwde muzikale gebaren (wat niet wegneemt dat het experimentele zelfs in zijn laatste levensjaren aanwezig blijft). Dat is duidelijk te volgen in zijn zes strijkkwartetten, geschreven over een periode van meer dan dertig jaar. Het *Eerste strijkkwartet* (1908-1909) herbergt nog de laatromantische toonspraak. In die periode is Bartók, samen met Zoltán Kodály, echter al intens ethno-musicologisch onderzoek aan het verrichten naar de Hongaarse volksmuziek. Hij bestudeert de stijl en structuur ervan en integreert deze op een eigen wijze in zijn composities, niet noodzakelijk als citaat, maar als onderliggende laag. In die zin wordt zijn werk de 'uitdrukking' van zijn Hongaarse cultuur. Een dergelijke vorm van expressionisme is aanwezig vanaf het *Tweede strijkkwartet* (1915-1917). Geleidelijk aan wordt zijn stijl iets milder, toegankelijker, zoals blijkt uit zijn *Derde strijkkwartet* (1927) en *Vierde strijkkwartet* (1928). In dat laatste werk gebruikt hij niet alleen de boogvorm (ABCBA) maar tevens de zogenaamde Bartókpizzicato (wat dan toch een expressionistische toets blijft). De toegankelijkheid neemt toe naarmate zijn taal zich meer begint te enten op het 'tonale', zoals in het *Vijfde strijkkwartet* (1934), een tendens die zich doorzet in zijn

latere werken, bijvoorbeeld in het *Zesde strijkkwartet* (1940).

De genese van het *Vijfde strijkkwartet* is te danken aan Elisabeth Sprague Coolidge, een mecenas die Bartók de opdracht gaf het werk te schrijven, en aan wie het dan ook is opgedragen. De première in Washington in april 1935 werd verzorgd door het Kolisch Kwartet. De compositie is vijfdelig, en hanteert eveneens de boogvorm: A¹B¹C B²A². De hoekdelen (A) worden beide gekenmerkt door een obsessieve herhaling en ontwikkeling van een uitgesproken ritmisch patroon. In A¹ (*Allegro*) treedt boven een herhaald patroon (ostinato) na verloop van tijd een quasi-romantische en toch ook verwrongen melodie op de voorgrond. In het slotdeel A² (*Allegro vivace*) doet Bartók iets gelijkaardigs, maar met een totaal andere uitwerking: hij schakelt onaangekondigd over op een volledig tonale melodie, zeer zacht gespeeld. De tussendelen (B) zijn uitgesproken traag en haast meditatief van inslag. In B² (*Andante*) combineert Bartók een palet aan pizzicato's met korte, wervelende melodische flarden. Centraal (C) staat het *Scherzo* dat iets beweeglijker is opgevat. Binnen dat *Scherzo* introduceert Bartók een opvallend zachte passage met een melodie die aanvankelijk volks overkomt, maar vrij vlug verglijdt in een vrijer idioom.

Yves Senden

Ist es wahr? Ist es wahr?
Daß du stets dort in dem Laubgang,
An der Weinwand meiner harrst?
Und den Mondschein und die Sternlein
Auch nach mir befragst?

Ist es wahr? Sprich!
Was ich fühle, das begreift nur,
Die es mit fühlt,
Und die treu mir ewig,
Treu mir ewig, ewig bleibt.

– Johann Heinrich Voss

Johann Heinrich Voss – Porträt von J.N. Peroux

Maak kennis met de SCOOP-reeks. Jonge talentvolle muzikanten brengen in de Kamermuziekzaal van het Concertgebouw een uniek concert. Concertgebouw Brugge ondersteunt deze jonge kamermuziekensembles op weg naar de top met de nodige knowhow en met een ruime productionele en promotionele ondersteuning.

**Creëer kansen voor jonge musici
als SCOOP-mecenas**

Steun dit project en kom in contact met gedreven persoonlijkheden met een passie voor muziek!
Als mecenas ontvangt u gratis tickets voor alle SCOOP-concerten en een cd-box met de liveopnames.
Uw naam wordt vermeld in het Concertgebouwmagazine en u krijgt de kans de jonge artiesten te ontmoeten.

Gift voor het seizoen 2010-2011:
€ 500 incl. btw
Gift voor drie seizoenen:
€ 1.200 incl. btw

Schrijf u in of vraag meer info aan de SCOOP-balie in de inkomhal of via ann.cosyn@concertgebouw.be.

**Geef jonge kamermuziekensembles
een podium met SCOOP ON TOUR**

Laat de jonge SCOOP-ensembles in uw kunstencentrum of via uw organisatie optreden. Op die manier steunt u jong talent.
Met SCOOP ON TOUR staat Concertgebouw Brugge garant voor de kwaliteit van deze ensembles en vervult het optimaal zijn rol als artistiek baken in de West-Vlaamse regio. Het Provinciebestuur gaat voluit mee in dit project en breekt een lans voor meer klassieke muziek in het provinciale cultuuraanbod.

Info over de SCOOP ON TOUR-concerten via rik.de.jonghe@concertgebouw.be of 0476 39 46 46

Tae-Hyung Kim

Estampes

wo 03.11.10 – 20.00 & do 04.11.10 – 15.00 /
Kamermuziekzaal

**Tae-Hyung Kim / Laureaat Koningin
Elisabethwedstrijd / Pianorecital**

Voor veel muzikliefhebbers is de Koningin Elisabethwedstrijd een jaarlijks hoogtepunt van het concertseizoen. Het Concertgebouw programmeert een pianorecital met Schubert, Liszt en Prokofiev door Tae-Hyung Kim, de vijfde laureaat van de laatste editie van de wedstrijd.

zo 19.12.10 / 15.00 / Kamermuziekzaal
**Estampes / Duitse trisonates uit de 17e en
18e eeuw**

Estampes won de eerste prijs van de wedstrijd Musica Antiqua 2009 voor ensembles. Spontaniteit en doorleefde expressie overheersen in hun aanpak. Het trio geeft een overzicht van het Duitse barokrepertoire voor viool, viola da gamba en klavecimbel, met muziek van Buxtehude, Krieger, Telemann, Bach ... en de mysterieuze Yoju-Mi Kawori.

In het Concertgebouwcafé kunt u gezellig nagenieten met cultuurliefhebbers en mogelijk ook met de artiesten.

WWW.CONCERTGEBOUW.BE
+32 70 22 33 02
IN&UIT, 'T ZAND 34, BRUGGE

